

มงคลที่ ๓๕

พุทธสส โลกธมเมทธิ จิตต์ ยสส น กมฺปติ : จิตไม่หวั่นไหวในโลภธรรม

พันเอก สำราญ ก้านพูลกลาง
ป.ธ.๙,พ.ม.

มงคล แปลว่าเหตุหรือทางแห่งความเจริญก้าวหน้า ทั้งหมดมี ๓๘ มงคล ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ๓๔ มงคล ในคาถาที่ ๑๐ ซึ่งเป็นคาถาสุดท้ายนี้ มีทั้งหมด ๔ มงคลด้วยกัน ได้แก่มงคลที่ ๓๕,๓๖,๓๗ และ ๓๘ ซึ่งมีบาลี เป็นปฎิธยายাত্রฉันทว่า

พุกุฐสส โลกธมเมทธิ

จิตต์ ยสส น กมฺปติ

อโสภํ วิรชํ เขมํ

เอตมมงคลมุตตมํ ฯ

แปลว่า จิตที่ไม่หวั่นไหวด้วยโลภธรรม ๑ จิตที่ไม่เศร้าโศก ๑ จิตที่ปราศจากอริ ๑ จิตที่เกษม ๑ (ทั้ง ๔ นี้ เป็นลักษณะจิตของพระอริยะ) นี้เป็นมงคลอันสูงสุด

ในที่นี้จะกล่าวถึงจิตที่ไม่หวั่นไหวด้วยโลภธรรมเป็นมงคลอันสูงสุด ซึ่งเป็นมงคลลำดับที่ ๓๕ ก่อน จบแล้ว จึงจะกล่าวถึงจิตที่ไม่เศร้าโศก จิตที่ปราศจากอริ และจิตที่เกษม ตามลำดับไป

มงคลที่ ๓๕ ที่ว่า จิตที่ไม่หวั่นไหวด้วยโลภธรรมเป็นมงคลอันสูงสุด นั้น มีเรื่องที่ต้องวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจในการนำไปปฏิบัติ ๒ ประเด็น คือ

๑. โลภธรรมคืออะไร ?
๒. จิตที่ไม่หวั่นไหวด้วยโลภธรรมเป็นเช่นไร ?

ประเด็นแรก : โลกธรรมคืออะไร ? ท่านเจ้าคุณ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายไว้ ๓ อย่าง คือ ธรรมดาของโลก เรื่องของโลก และ ความเป็นไปตามคติธรรมดา ซึ่งหมุนเวียนมาหาสัตว์โลก และสัตว์โลกก็หมุนเวียนตามมันไป

โลกธรรมดังกล่าวนี้ มี ๔ คู่ หรือ ๘ อย่างด้วยกัน คือ

๑. ลาภ	ได้ลาภ, มีลาภ	๒. อลาภ	เสื่อมลาภ, สูญเสีย
๓. ยศ	ได้ยศ, มียศ	๔. อยศ	เสื่อมยศ
๕. ปัสสา	สรรเสริญ	๖. นินทา	ตำหนิ.ติเตียน
๗. สุข	ความสุข	๘. ทุกข์	ความทุกข์

ทั้งหมดนี้ทางศาสนาจัดเป็น ๒ ประเภทด้วยกัน คือ ข้อ ๑, ๓, ๕ และ ๗ รวมเรียกว่าอิฏฐารมณ์ แปลว่า อารมณ์ที่ปรารถนา ส่วน ข้อ ๒, ๔, ๖ และ ๘ รวมเรียกว่าอนิฏฐารมณ์ แปลว่าอารมณ์ที่ไม่ปรารถนา

โลกธรรมทั้ง ๘ นี้ เป็นเรื่องธรรมดาของโลก เป็นเรื่องที่มีประจำอยู่ในโลก มันมีมาแล้วในอดีต มีอยู่ในปัจจุบัน และจะมีแม้ในอนาคต คนที่เกิดมาบนผืนโลกนี้ย่อมได้รับหรือถูกกระทบทุกคน ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง หรือครบทุกอย่าง แม้แต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ได้รับโลกธรรมเช่นกัน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

อันนินทา-	กาเร	เหมือนเหน้า
ไม่ชอกช้ำ	ดังเอามีด	มารีดหิน
แม้องค์พระ-	ปฏิมา	ยังราคิน
คนเดินดิน	หรือจะพัน	คนนินทา

กล่าวได้ว่าทุกคน ทั้งปุถุชนผู้มีได้เรียนรู้ และพระอริยะสงฆ์สาวกผู้ได้เรียนรู้แล้ว จะต้องถูกโลกธรรม เล่นงานทั้งนั้น ต่างกันแต่ว่า ปุถุชนเมื่อได้รับโลกธรรมแล้ว ไม่รู้ไม่เข้าใจตามความเป็นจริงว่าเป็นธรรมดาของโลก ก็ลุ่มหลงมัวเมา ยินดียินร้าย ปล่อยให้โลกธรรมเข้าครอบงำยำยี พูพาบ ชื่น ๆ ลง ๆ ไม่พ้นจากความทุกข์ ส่วนพระอริยะสงฆ์สาวกผู้ได้เรียนรู้แล้ว เมื่อได้รับโลกธรรม จะพิจารณาเห็นตามความเป็นจริงว่า เรื่องเหล่านี้ เป็นเรื่องธรรมดาของโลก เป็นเรื่องมีประจำโลก เราเกิดมาหรือไม่เกิดมาก็มีอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็ฝ่าย อิฏฐารมณ์หรืออนิฏฐารมณ์ก็ตาม ที่เกิดขึ้นแก่เรานี้ล้วนไม่เที่ยงเป็นทุกข์และมีความแปรปรวนเป็นธรรมดา แล้วไม่หลงใหลมัวเมาเคลิบเคลิ้มไปตามอิฏฐารมณ์ คือลาภยศสรรเสริญสุขนั้น และไม่ขุ่นมัวหม่นหมองเศร้าสร้อย หงอยเหงาคลุ้มคลั่งในเพราะอนิฏฐารมณ์ คือเสื่อมลาภเสื่อมยศถูกนินทาและได้รับความทุกข์นั้น มีสติเป็นผู้ ปราศจากทุกข์ เพราะรู้ว่ามันเป็นเรื่องธรรมดาของโลก

นักกวีท่านหนึ่งได้นำเรื่องโลกธรรมทั้ง ๘ อย่าง นี้ มาประพันธ์เป็นคำลอนสอนใจให้ได้คิดไว้ว่า

ยามได้ลาภ	ชื่นฉ่ำ	หม่ำความสุข
ได้ยศลูก	ชื่นมา	ท่าแข็งขัน
ได้สรรเสริญ	สดชื่น	ชื่นมาพลัน
ได้สุขนั้น	อมยิ้ม	เอิบอัมใจ
ยามเสื่อมลาภ	หน้าสลด	ใจหดหู่
เสื่อมยศดู	เศร้าหมอง	ไม่พ่องใส
ถูกนินทา	อับปยศ	หมดอาลัย

ได้ทุกข์ไซ้	ขมขื่น	ทุกข์คืนวัน
อันลาภยศ	สรรเสริญ	เจริญสุข
เป็นเรื่องปลุก	ปลอบใจ	ให้ขยัน
เสื่อมลาภยศ	นินทา	ทุกข์มาพลัน
รู้เท่าทัน	ก็ธรรมดา	ธรรมดา ๆ

ประเด็นที่สอง จิตไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรมเป็นอย่างไร ? ประเด็นนี้มีแง่คิดอยู่ ๒ อย่าง คือ คำว่า หวั่น กับ คำว่าไหว ซึ่งมีความหมายดังนี้

๑. คำว่าหวั่น หมายถึงหวาดหวั่น หวาดวิตก หวาดกลัว ฟุ้งซ่าน วิตก กังวล มีความทุกข์เดือดร้อนกับ อนุญารมณคือเสื่อมลาภ,เสื่อมยศ,ถูกตำหนินินทาและมีความทุกข์ ที่ได้รับ บางคนถึงกับกินไม่ได้นอนไม่หลับ ร่างกายซูบผอมผิวพรรณหมองคล้ำ หน้าตาไม่สดใส จิตใจห่อเหี่ยว วิตกกังวล หวาดกลัว ว่าจะสูญเสียลาภ สูญเสียยศ ได้รับการตำหนิติเตียน และได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน นี้เรียกว่าจิตหวั่น

๒. คำว่าไหว หมายถึงจิตใจอ่อนไหว ลิงโลด กระโดด โลดเต้น ไปกับอิฏฐารมณคือลาภ,ยศ,สรรเสริญ ,สุข ที่ได้รับ เมื่อยังไม่ได้ก็คิดหาหนทางที่จะเอาให้ได้ หาวิธีที่จะเอาให้ได้ ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ ก็เอาด้วยคาถา ต้องวิ่งเต้นเช่นสายจมน้ำเกลียดก็มี ครั้นได้มาแล้วก็หวง ครั้นหวงมาก ๆ ก็รู้สึกห่วง หาวิธีรักษา ไว้ให้ได้นานที่สุด ให้เป็นของตัวเองนานที่สุด ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่นกัน

พันเอก ปิ่น มุกกันต์ อดีตอนุศาสนาจารย์ทหารบก และอดีตอธิบดีกรมการศาสนา ซึ่งเป็นนักอภิบาล ธรรมะชั้นปรมาจารย์ท่านหนึ่ง ได้อุปมาเปรียบเทียบจิตที่ถูกโลกธรรมครอบงำแล้วเกิดอ่อนไหวไว้ว่า เหมือนอย่าง คนที่มีภรรยา ตอนยังไม่ได้แต่งงานก็ไฝหา ใจเรานี้แหละมันดอดไปหาเขาที่บ้าน ครั้นได้มาแล้วก็หวงไม่ยอมให้ ตกไปเป็นของคนอื่น เพราะหวงนั้นแหละเลยทำให้เกิดห้วงขึ้น จะกินก็ห้วง จะนอนก็ห้วง การที่จิตของเรามี อาการ หว - หวง - ห่วง อย่างนี้แหละเรียกว่าจิตไหว

โดยสรุป ในมุมกลับ หากจิตไม่หวั่นและไม่ไหวดังกล่าวมา นี้แหละชื่อว่าจิตไม่หวั่นไหว ในมงคลข้อที่ ๓๕ นี้ คือ ไม่หวั่นและไม่ไหวกับโลกธรรมทั้ง ๘ อย่าง ที่ได้รับ เมื่อจิตไม่หวั่นไหวกับโลกธรรมแล้ว ขอให้คิดว่า อะไรจะเกิดขึ้น ก็จิตใจของเรานั้นเองจะมั่นคงเข้มแข็งยิ่งขึ้น และเมื่อจิตมั่นคงเข้มแข็งยิ่ง ๆ ขึ้นแล้ว ความสุข ความดีงามความเจริญก้าวหน้าก็จะงอกงามยิ่ง ๆ ขึ้น ดังนั้น จิตที่ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม พระพุทธองค์จึงตรัส ว่าเป็นมงคลอันสูงสุด ด้วยประการฉะนี้.

มงคลที่ ๓๖ อโสก : จิตไม่โศก

พันเอก สำนาน ก้านพูลกลาง
ป.ธ.๙,พ.ม.

มงคลที่ ๓๖ ที่ว่า **อโสก** แปลว่า จิตไม่โศก ความจริง มงคลข้อที่ ๓๕ - ๓๘ นี้ เป็นเรื่องเดียวกัน คือ เป็นเรื่องของจิตที่เป็นโลกุตระ เป็นคุณลักษณะจิตของพระอรหัตต์ คุณลักษณะที่ว่านั่นคือ จิตถูกโลกธรรมกระทบย่ำยีแล้วไม่หวั่นไหวในมงคลข้อที่ ๓๕ จิตไม่เศร้าโศกในมงคลข้อที่ ๓๖ จิตที่ปราศจากกิเลสเพียงรูปในมงคลข้อที่ ๓๗ และจิตที่เกษมจากโยคะ ในมงคลข้อที่ ๓๘ ล้วนเป็นเรื่องคุณลักษณะของโลกุตรจิต ทั้งนั้น จึงกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องเดียวกันแต่มีคุณลักษณะต่างกัน เหมือนคนเราที่มีดีหลายอย่างนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เข้าใจและติดตามเรื่องมงคลไปตามลำดับ จะพูดถึงมงคลที่ ๓๖ คือจิตไม่โศกเป็นลำดับต่อไป จบแล้วจึงจะพูดถึงเรื่องจิตปราศจากกิเลสเพียงดังรูป ในมงคลที่ ๓๗ และจิตที่เกษมในมงคลที่ ๓๘ ต่อไป เรื่องจิตไม่โศกในมงคลข้อ ๓๖ นี้ มีประเด็นที่จะต้องทำความเข้าใจทางวิชาการอยู่ ๓ ประเด็น คือ

๑. จิตโศกคือจิตอย่างไร ?
๒. อะไรทำให้จิตโศก ?
๓. เหตุใดจิตที่บรรลุนิพพานแล้วจึงไม่โศก ?